

A SZEMÉLYES ADATOK KEZELÉSE ÉS A RENDŐRSÉG*

A rendőrségi adatkezelést érintő számos beadvány egy része a rendőrség által készített felvételekkel, a másik az adatkérésekkel kapcsolatos. Mindkét témakörben jellemző, hogy egyrészt a rendőrség az indokolt mértéken túl akar kérni és kezelni adatokat, másrészt – az adatvédelmi biztos működésének első időszakában – ajánlásainkat a végsőig vitták, s a bevett gyakorlaton önként nem voltak hajlandók változtatni. Mindazonáltal – figyelemmel arra is, hogy szempontjaink eltértek, s a jogviták a jogállamban természetesen – a rendőrség vezetői korrekt partnernek bizonyultak.

A MIÉP-tüntetésen készített rendőrségi felvételeket sérelmezte egy állampolgár. Az ügyben ajánlás készült, de azt az *Országos Rendőrfőkapitányság* (ORFK) vezetője nem fogadta el és a belügyminiszter döntését kérte. A belügyminiszter az ajánlással összhangban úgy foglalt állást, hogy ezeket a felvételeket meg kell semmisíteni. (118/A/1995.)

Egy telefontársaság arról kérte állásfoglalásunkat, mikor köteles távközlési adatokat kiadni a rendőrségnek. Ajánlás készült, melyet az országos rendőrfőkapitány nem fogadott el, de a legfőbb ügyész igen, és visszavonta a jogsértő gyakorlatot megalapozó ügyészségi állásfoglalást. (23/A/1995.)

A korábbi gyakorlat és beidegződések továbbélése, a törvények félreértelmezése miatt, vagy a növekvő bűnözés elleni határozottabb fellépésre hivatkozva, a rendőri szervek több esetben figyelmen kívül hagyták a különleges adatok fokozott törvényi védelmét. Előfordult, hogy egy-egy bűnügy nyomozása során indokolatlanul kiterjesztették a gyanúsítottak körét (például valamennyi pszichiátriai beteg adatait igényelték; egy klinika minden betegkartonját lefoglalták; az adott megyében élő valamennyi terhes nő adatait, köztük a terhességi eseményekre vonatkozó adatokat kérték). Az is megtörtént, hogy rendészeti feladatok ellátása során a bűnüldöző szerveket megillető adat-megismerési joggal kívántak élni (drogambulancia- eset). A korszerű technika (például a videokamera) alkalmazásában rejltő lehetőségekkel élve adatvédelmi szempontból kifogásolható módszereket választottak az eljáró rendőri szervek, mint arra három ügyünk is utalt (MIÉP-tüntetés, közterületi megfigyelés, egy „meleg” szórakozóhely vendégei kihall-

gatásának rögzítése).

A rendőrséggel kapcsolatos egyedi panaszok, beadványok vizsgálata mellett az elmúlt másfél évben arra is törekedtünk, hogy a polgárok adatvédelemhez való jogát törvényesen korlátozó szervek, köztük a rendőrség adatkezelési gyakorlatát megismerjük és az adatvédelmi követelményekhez igazítását segítsük. E törekvésünket a rendőri vezetőkkel folytatott megbeszélések, konzultációk, a számukra tartott előadások mellett a rendőrségi adatkezelések helyszíni ellenőrzésével igyekeztünk megvalósítani.

Az elmúlt év második felében a *Szeged Városi Rendőrkapitányság* adatkezelését tanulmányoztuk. A vizsgálat főbb tapasztalatairól az illetékes rendőri vezetőket és a belügyminisztert tájékoztattuk. Azt tapasztaltuk, hogy a városi rendőrkapitányságon a személyes adatok kezelése, az adatvédelmi előírások betartása – a technikai feltételek és a hatályos jogi szabályozások figyelembevételével – általánosságban megfelelő, a kapitánysági adatkezelést érintő súlyos adatvédelmi visszasság nem került felszínre. A rendelkezésre álló központi és helyi nyilvántartások adatait jogszerűen (a célhoz kötöttség elvének megfelelően, és az esetek többségében dokumentáltan, de nehezen visszakereshetően) használják fel. Rendőrségi belső szabályozás hiányában a városi rendőrkapitányság nem, vagy csak körülményesen tud arra választ adni, hogy az egyes polgárok milyen személyes adatait kezelik a szervezeti egységek, azokat kinek és mikor továbbították. Így az érintettek jogai nem érvényesülhetnek maradéktalanul. A rendkívüli, vagy sürgős ügyek intézése során – mindenekelőtt az adatkezelésre vonatkozó részletes rendőrségi szabályozás hiánya miatt – könnyen sérülnek az adatvédelmi követelmények. (493/H/1996.)

Ajánlásaink, továbbá az adatvédelmi biztossal és munkatársaival folytatott konzultációk hatására a beszámolási ciklus második felétől kezdve kedvező változás érzékelhető a rendőrség vezetőinek szemléletében. Ajánlásainkra, felvetéseinkre történő reagálásukat nem a visszautasítás, a „mundér becsületének” védelme, hanem az ügyek jogszerű megoldására való törekvés jellemezte.

A szemléletváltás jó példajaként értékelhetjük, hogy az ORFK hivatalvezetője levélben kérte hivatalunk véleményét arról, hogyan vehetik hangsza-

* *Részlet Majtényi László adatvédelmi biztos 1995–1996. évi beszámolójából*

lagra a cigány kisebbséghez tartozó polgárok tanúként és gyanúsítottként történő kihallgatásait. Állásfoglalásunkban rámutattunk arra, hogy a törvény szerint a tanúkat és gyanúsítottakat nemzetiségi hovatartozásukról nyilatkoztatni nem lehet. Az Avtv. szerint a faji eredet, nemzeti, nemzetiségi hovatartozás különleges adatnak minősül. Ha törvény nem rendel el a különleges adatok kezelését, akkor az adatkezeléshez az érintett írásban tett hozzájárulása szükséges. Hangsúlyoztuk, hogy a jegyzőkönyvet vezető rendőrnek nincs mérlegelési joga arra nézve, hogy a vallomást tevő személy a cigány kisebbséghez tartozik-e vagy sem. Ha tehát a cigány kisebbséghez tartozóknak fel akarják ajánlani a hangfelvételes rögzítést, akkor minden vallomást tevő személyt tájékoztatni kell arról, hogy lehetőség van a cigány kisebbséghez tartozók vallomásának hangfelvétellel történő rögzítésére, ezután a polgár nyilatkozhat arról, hogy kíván-e élni ezzel. Amennyiben igen, ezt írásban is meg kell erősítenie. Megerősítettük, hogy a rendőrségi eljárás során mind a nyilatkozat, mind pedig a hangfelvétel tekintetében szigorú adatkezelési-adatbiztonsági szabályokat kell érvényesíteni. Célszerűnek láttuk továbbá – ha ez még nem történt meg – a roma szervezetek véleményének beszerzését. A hivatalvezető arról tájékoztatott bennünket, hogy az érintettek ellenállása, félelme miatt az akció sikertelennek bizonyult, ezért leállították. (362/H/1996.)

Az Adatvédelmi Biztos Irodája – a rendőrségi adatkezelések jogszerűségének vizsgálata során – többször került szembe azzal a problémával, hogy a rendőrség vagy más, személyes adatok kezelésével szükségképpen együtt járó nyomozati cselekményeket végző bűnüldöző szerv adatkezelése attól függően tekinthető jogszerűnek, hogy az érintett személy bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható-e. Az adatkezelést ugyanis ezekben az esetekben a gyanú törvényesíti. A Büntetőeljárás törvény múlt évig hatályos szabályán (Be. 118. §) alapuló joggyakorlat szerint a büntetőügyekben eljáró hatóságok megkereséseit az adatkezelők soron kívül, de legkésőbb tizenöt napon belül teljesíteni voltak kötelesek, anélkül, hogy az adatkérés jogszerűségét ellenőrizték volna. Mind e gyakorlat, mind pedig a törvény megváltoztatását javasoltuk, amit a legfőbb ügyész is támogatott azzal, hogy az ajánlásnak megfelelően visszavonta a Be. 118. §-ának alkalmazására kiadott korábbi legfőbb ügyészi utasítást. Ennek alapján az adatkérés törvényi feltételei – immár a rendőrségi törvény alapján – azzal a szervezeti garanciával egészültek ki, hogy a rendőrségi adatkérés jogszerűségéhez ügyészi jóváhagyás szükséges. (17/A/1995.)

Ezzel a probléma nincsen megoldva, de a korábbihoz képest kedvező változás, hogy a rendőrségen és az adatszolgáltatón kívül ezekben az ügyekben az ügyészség is mérlegeli, vajon a gyanúsítás jogszerű-e. Az esztergomi „ketchupos” robbantással összefüggésben – tekintettel arra, hogy az alkalmazott bomba előállításának receptje elérhető az Interneten – az Internet-szolgáltatóktól a környékbeli felhasználók adatait kérték. Noha az adatkérést (lásd az Internet-fejezetet) végül is jogszerűnek ítéltük (annak ellenére, hogy az ügy elbírálásakor már tudott volt, hogy a bomba know-how-ja nem a hálózatról származott), élt az a kétség, hogy az ilyen igen halvány okozati összefüggés lehetősége gyanúnak minősülhet-e. Amíg ugyanis az „alapos gyanú” jól értelmezhető, aszerint, hogy az a bizonyosságot el nem érő valószínűség, addig a „gyanút” az erős valószínűség szintjét el nem érő valószínűségnek vagy lehetőségnek kell tekintenünk. „Bárkiról” azonban nem lehet ebben a körben adatszolgáltatást teljesíteni anélkül, hogy a gyanú valamely reális szinten nem merül fel vele szemben. Ha ezt nem követeljük meg, menlevelet adunk a totális adatgyűjtés számára, ez pedig veszélyeztetné a polgári szabadságot.

Egy emberölés ügyében nyomozott a rendőrség. Az elkövetés módja alapján az a gyanú fogalmazódott meg, hogy az elkövető pszichopata. A nyomozás irányítója pszichiátriai intézmény minden betegéről adatot kért az intézmény vezetőjétől, aki azt nem szolgáltatta ki, hanem hivatalunkhoz fordult. A vizsgálat két szakértő meghallgatása után arra az eredményre vezetett, hogy az ilyen általános gyanú nem lehet megalapozott. Számos pszichiátriai kórkép egyenesen kizárja az erőszakot, a kezelt betegek kriminalitása elmarad a társadalmi átlagtól, a betegek állapotában az indokolatlan rendőrségi kihallgatások következtében visszaesés következett be. Megfogható gyanú hiányában az adatkérést az intézmény jogszerűen tagadta meg. A rendőrség utóbb elfogta a bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személyt, aki – mint az várható volt – nem a gyógyító intézmény betegei közül került ki. (45/H/1996.)

Ilyen, a minimális gyanú szintjét el nem érő körre terjesztette ki a rendőrség a nyomozást abban az ügyben, amely annak az ismeretlen személyazonosságú újszülött csecsemőnek a halála ügyében indult, akit Kőszegen találtak. A rendőrség a tisztí főorvosi szolgálatától azt kérte, hogy az egészségügyi intézmények valamennyi környékbeli, terhességükkel orvost felkereső anyáról adjanak információt, azokról is, akik megszületett gyermekeinek sorsát az anyakönyvezés és a kötelező csecsemőgondozás okán a közigazgatás ismerhette. Az adatkérést jogellenesnek minősítettük.